

EDUSKUNTA

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

StV@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 212/2020 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

Tietosuojavaltuutettu on antanut tätä lakiesitystä koskevan lausunnon sosiaali- ja terveysministeriölle 16.1.2020 (dnro 8848/91/2020). Tietosuojavaltuutetun tällöin esittämät huomiot on otettu esityksen jatkovalmistelussa huomioon.

Esitykseen on lausuntovaiheen jälkeen tehty sellaisia muutoksia, joihin on tietosuojavaltuutetun toimiston näkökulmasta välttämätöntä kiinnittää huomiota tässä vaiheessa.

4 § Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen rekisterinpitäjä. Pykälän ensimmäisessä momentissa todetaan, että Kansaneläkelaitos toimisi omatietovarannon rekisterinpitäjänä. Jatkovalmistelussa pykälään on lisätty maininta "Omatietovarantoon tallennetut hyvinvointitiedot ovat kuitenkin kunkin henkilön omia tietoja eivätkä ne kuulu Kansaneläkelaitoksen rekisterinpitoon". Pykälätekstin perusteella jää epäselväksi, mitä lisäyksellä tarkoitetaan. Ajatusta on avattu yksityiskohtaisissa perusteluissa seuraavasti:

"Kansaneläkelaitos olisi omatietovarannon rekisterinpitäjä siten, että Kansaneläkelaitoksen rekisterinpitoon kuuluisivat omatietovarannon käyttöön liittyvät tiedot, kuten tiedot omatietovarannon käyttäjistä, hyvinvointitietojen luovutuksia varten annetuista suostumuksista sekä lokitiedot hyvinvointitietojen käytöstä ja luovutuksista. Omatietovarantoon liitettyjen sovellusten ja laitteiden valmistajat tämän esityksen 7 luvun mukaisesti vastaisivat siitä, että sovellukset toimisivat oikein. Omatietovarantoon käyttävä henkilö päättäisi itse mitä sovelluksia ja laitteita käyttäisi ja mitä tietoja omatietovarantoon tallentaisi. Henkilö voisi myös poistaa tietonsa omatietovarannosta. Kansaneläkelaitos vastaisi siitä, että palvelu toimisi teknisesti siten, että asiakastietoja ja hyvinvointitietoja ei niiden kautta voitaisi käsitellä tai luovuttaa lain vastaisesti sekä siitä, että käytöstä ja luovutuksesta tallentuisi lokitieto lokirekisteriin. Kansaneläkelaitos vastaisi myös 14 § 2 momentin 2 alakohdan mukaisesti omatietovarantoon tallennettujen hyvinvointitietojen käytettävyydestä, eheydestä, muuttumattomuudesta, suojaamisesta, säilyttämisestä ja hävittämisestä silloin, kun henkilö ei ole itse hävittänyt tietoja ennen säilytysajan päättymistä."

Pykälästä on syytä poistaa maininta Kansaneläkelaitoksen rekisterinpitoon kuulumattomuudesta ilmauksen epäselvyyden ja harhaanjohtavuuden vuoksi. Sen sijaan voitaisiin esimerkiksi kuvata Kansaneläkelaitoksen tehtävä omatietovarantoon tallennettavien hyvinvointitietojen suhteen ja rajata Kansaneläkelaitoksen oikeutta tarkastella syötettyjä tietoja.

18 § Asiakkaan ja potilaan oikeus kieltää asiakastietojensa luovuttaminen. Esityksessä on oikein tunnistettu kiello-oikeudessa olevan kyse yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti soveltuvan käsittelyperusteen edellyttämä suojatoimi sekä asetuksen 9 artiklan 4 kohdan sallima terveystietojen käsittelylle asetettu lisäehto

Pykälää koskeissa yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan kuitenkin harhaan johtavasti yleisen tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukaiseen rajoittamisoikeuteen, ja todetaan seuraavaa: "Rekisteröity voisi toteuttaa tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukaista rajoittamisoikeuttaan tietojen luovutusten osalta tämän esityksen mukaisella kiello-oikeudella. Varsinaisesta rajoittamisoikeuden rajoittamisesta tullaan säättämään erikseen".

Rajoittamisoikeus kattaa kaiken käsittelyn säilyttämistä lukuun ottamatta. Näin ollen, jos rajoittamisoikeuden toteuttamisen edellytykset täyttyvät, on rajoittamisoikeus toteutettava kaikkeen käsittelyyn, ei pelkästään tietojen luovuttamiseen. Kysymyksessä on siis oikeus, joka kohdistuu paitsi tietojen luovuttamiseen muille organisaatioille, myös tietojen käsittelemiseen oman organisaation sisällä. Rajoittamisoikeus on olemassa nyt esitettävästä kiello-oikeudesta riippumatta. Esityksen viittaukset yleisen tietosuoja-asetuksen 18 artiklan mukaiseen oikeuteen käsittelyn rajoittamiseen on syytä poistaa tarpeettomana ja harhaan johtavana.

Tietosuojavaltuutettu pitää tarkoituksenmukaisena arvioida myöhemmin erillisen esityksen pohjalta erikseen tässä esityksessä esiin nostettu tarve säätää varsinaisesta rajoittamisoikeuden rajoittamisesta. Tietosuojavaltuutettu on jo aiemmin esittänyt arvioitavaksi, tulisiko tähän yleisen tietosuoja-asetuksen 18 artiklan rajoittamisoikeuteen säätää asetuksen 23 artiklassa edellytetyllä tavalla yksilöity rajoitus esimerkiksi säätämällä rajoituksesta rajoittamisoikeuden käyttämiseen tilanteissa, joissa oikeuden toteuttaminen voisi aiheuttaa vakavaa vaaraa rekisteröidyn itsensä terveydelle tai hoidolle.

26 § Asiakkaan tiedonsaantioikeus tietojensa käsittelystä. Pykälän 4 momentin mukaan, jos palvelunantaja tai Kansaneläkelaitos katsoo, ettei lokitietoja saa antaa asiakkaalle, kieltäytymisestä on tehtävä kirjallinen päätös. Asia voidaan saattaa tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi tietosuojalain 21 § 1 momentin mukaisesti. Asian saattaminen tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi on lisätty esitykseen lausuntokierroksen jälkeen.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi uusi tehtävä tietosuojavaltuutetun toimistolle. Tietosuojavaltuutetun tehtäviin ei tähän saakka ole kuulunut arvioida nyt sovellettavan asiakastietolain 18 §:n mukaisen tiedonsaantioikeuden toteutumista. Tietosuojavaltuutettu ei ole arvioinut myöskään muissa yhteyksissä asiakkaan oikeutta saada lokitietoja, sillä lokitietojen kohdalla on katsottu olevan kysymys tiedoista, joita asiakkaalla ei ole ollut mahdollista saada aikaisemmin henkilötietolaissa säädetyin rekisteröidyn tarkastusoikeuden nojalla, tai nyttemmin yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklan mukaisen pääsyoikeuden nojalla. Viranomaistoiminnassa syntyneet lokitiedot on voitu saada asianosaisaseman perusteella. Tietosuojavaltuutettu ei ole arvioinut viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin eikä asiakastietolakiin perustuneiden tiedonsaantioikeuksien toteutumista.

Esityksellä olisi uuden tehtävän myötä merkittävästi lisäävä vaikutus tietosuojavaltuutetun tehtäviin sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla. On syytä korostaa, että tietosuojavaltuutetun toimiston määrärahat riittävät niukasti nykyisten tehtävien hoitamiseen. Resursseissa ei ole liikkumavaraa uusien tehtävien hoitamiseksi. Tietosuojavaltuutetun toimisto tarvitsee rahoituksen kaikkien sille annettavien uusien lisätehtävien hoitamiseen.

Esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa ei ole tätä uutta tehtävää huomioitu tietosuojavaltuutetun toimiston näkökulmasta lainkaan. Vaikutukset tulisi arvioida ja resurssit kohdistaa, mikäli tällainen uusi tehtävä annettaisiin.

Lisäksi on syytä huomioida, että yleisen tietosuoja-asetuksen 79 artiklan 1 kohdassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta tehokkaihin oikeussuojakeinoihin rekisterinpitäjää tai henkilötietojen käsittelijää vastaan. Näihin tehokkaihin oikeussuojakeinoihin kuuluu myös asian käsittely yleisten prosessioikeudellisten säännösten mukaisesti hallinto- ja käräjäoikeuksissa.

Viranomaisten kieltäytyessä antamasta lokitietoja on muutoksenhakumahdollisuus jo olemassa hallinto-oikeuteen. Kuten korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisusta koskien Verohallinnon lokitietojen luovuttamista kieltäytymistä (KHO:2020:72) käy esille, on rekisteröidyllä oikeus myös valittaa viranomaisen asemassa olevan rekisterinpitäjän yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklaa soveltaen tekemästä tiedonsaantioikeuden epäämistä kos-

kevasta päätöksestä suoraan hallinto-oikeudelle. Asiaa ei tarvitse ensin saattaa tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi. Viranomaisten osalta esitetty säännös saattaisi jopa rajoittaa käytettävissä olevia tehokkaita oikeussuojakeinoja.

Näiden olemassa olevien oikeussuojakeinojen riittävyys tulisi arvioida ennen kuin lähdetään säätämään yhdelle toimialalle erillisestä oikeudesta saattaa asia tietosuojavaltuutetun toimiston käsiteltäväksi. Erityisesti tulisi arvioida, ettei jo käytössä olevia tehokkaita oikeussuojakeinoja (mahdollisuutta suoraan valittaa viranomaisen kielteistä päätöksestä antaa lokitietoja hallinto-oikeuteen) rajoitettaisi tarpeettomasti.

Mikäli olemassa olevat oikeussuojakeinot todetaan riittämättömiksi, olisi tietosuojavaltuutetun näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaisempaa säätää riittävistä oikeussuojakeinoista yksityisen sektorin kieltäytyessä antamasta lokitietoja kokonaisuutena sen sijaan, että toimialakohtaisesti rakennettaisiin toisistaan poikkeavia oikeussuojakeinoja. Muuten on vaarana, että yhden toimialan rekisteröidyille annettaisiin perusteetta parempia oikeussuojakeinoja kuin minkään muun toimialan rekisteröidyille.

Lopuksi on syytä kiinnittää huomiota ehdotetun 7.2 §:n mukaisesti laajentuvaan yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien velvollisuuteen liittyä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi. Tietosuojavaltuutetun toimisto pitää laajennettua velvollisuutta perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena, mutta esittää huolensa muutokseen varatuista resursseista ja toteutusaikataulun realistisuudesta. Vähintään muutoksen vaikutukset yksityisiin palveluntuottajiin ja mahdollisesti myös heidän käyttämiinsä tietoturvallisuuden arviointilaitoksiin tulisi arvioida.